

11

Pravidelná rubrika OJKT:

PŘEDSTAVUJEME OBCE NAŠEHO REGIONU

11

Březno u Mladé Boleslavi

Úvod

Městys Březno najdeme ve východní části okresu Mladá Boleslav, při silniční komunikaci č. 16, spojující Mladou Boleslav se Sobotkou a Jičínem. Obcí protéká říčka Klenice, pramenící v malebném údolí Plakánku v Českém ráji. Obec leží na severním úpatí hřebene Chlumu, který je současně chráněnou oblastí – Přírodním parkem Chlum.

Prehistorické nálezy z Března a okolí

Nejstarší doklady o osídlení prostoru pozdějšího městyse Březno lze datovat do mladší doby kamenné. Více než šest tisíc let staré kamenné nástroje byly nalezeny na poli u nádraží. Pocházejí odtud i zlomky keramiky. Na tomto místě stávala osada prvních zemědělců, tvořená několika tzv. dlouhými domy a jistě také dalšími hospodářskými stavbami. Existence pohřebiště není prokázána. Dalším místem, kde byly nalezeny zlomky keramiky, je poloha „Za Čvančarou“. Část nálezů odtud je ovšem výrazně mladší – pochází až z raného středověku. Dokládá existenci sídla našich slovanských předků. Nálezy z těchto lokalit jsou uloženy v depozitáři Muzea Mladoboleslavsko.

Výjimečný nález učinili archeologové nedaleko Března při stavbě budov závodu Ing. Vyrtýcha na katastru Židněvsi. V roce 2006 zde byla prozkoumána část tzv. rondelu – kruhového příkopu, který je pozůstatkem pravěké kultovní stavby. Ta sloužila jako shromaždiště a zároveň snad také jako astronomická „observatoř“, podobně jako např. slavný anglický Stonehenge. Mezi nálezy vynikají zlomky nádob vyrobené kdesi na Moravě.

Na dohled od Března, na sousedním katastru Nové Telibi, došlo také k nálezům známého pokladu zlatých ozdób a bronzových seker. Poklad patří do mladší doby bronzové a jeho stáří činí více než 3000 let.

Březno ve středověku

K nejstarším zmíenkám o Březně patří záznamy z roku 1255, které jmenují Markvarta z Března a jeho manželku Hostilku. Markvart pocházel ze slavného rodu Markvarticů, kteří ve 13. a 14. století vlastnili v Pojizeří rozsáhlé majetky. Původní březenské sídlo Markvarticů se mohlo rozkládat v prostoru dnešní vilové zástavby mezi Klenicí a železniční zastávkou. Dokládají to nálezy zlomků keramiky ze 13. století. V držení Vartemberků – jedné z větví markvartického rodu – bylo březenské panství až do počátku 15. století. K významným držitelům patřil také Jan Lapáček ze Sukorad, který do Března přesídlil a připojením svých původních statků březenské panství výrazně rozšířil. K dalším významným majitelům patřil boleslavský hejtman Jindřich Hložek ze Žampachu. Po jeho smrti připadlo panství Otíkovi Bubnovi z Bubna. Rod Bubnů pak historii Března ovlivňoval příštích bezmála 200 let.

Březenské panství

Březenské panství díky péči svých majitelů prosperovalo a velmi záhy se neomezovalo jen na vlastní obec. Pod panství Březno spadala od poloviny 14. století také Židněves, o sto let později Sukorady včetně obou zdejších tvrzí a usedlost Skašov. Po polovině 16. století je jako součást březenského panství uváděna také Telib, Matrovice, Řitovice, Petkovy a dvory ve Dlouhé Lhotě.

Kromě hospodářských dvorů byla součástí panství také další zařízení: ovčiny, pivovary, mlýny a rybníky. Těch bylo založeno několik desítek. Mezi zaniklé patří například rybník Černý, Propadlý, Svinej, Habřík či Michálek.

V polovině 16. století bylo Březno povýšeno na městečko. Obyvatelé tak mohli využívat různých práv, zejména právo pořádat trhy. Povýšení na město však nepřineslo výrazné změny; zástavba zůstala spíše řídká – ke konci 16. století je zde uváděno pouze 23 domů.

Tvrz a zámek v Březně

Zbytky původní tvrze – sídla Markvarticů – je třeba hledat na východní straně Března, v dnešní vilové zástavbě. Osídlení na tomto místě dokládají zlomky keramických nádob, datované do 13. století. Po zániku této tvrze byla nejpozději na počátku 14. století vybudována na místě dnešního zámku tvrz nová. V letech 1468–1473 zde měl sídlo služebník krále Jiřího Jan Lapačka ze Sukorad. V roce 1544 odkázal (již pustou) tvrz svému bratru Matěji pan Jindřich Hložek ze Žampachu. Na místě bývalé tvrze vznikl renesanční zámek, který roku 1765 vyhořel. O pět let později přistoupil hrabě Kounic k výstavbě nového barokního zámku. Šlechtický rod Kouniců vlastnil Březno až do druhé poloviny 19. století. Po nich získali panství knížata rodu Hohenlohe-Waldenburg. V roce 1920 koupil zámek Ing. Stiebr a statek továrník Engelman. Po roce 1945 byla na zámku škola, později sloužilo přízemí jako sídlo obecního úřadu.

Tvrz v Matrovicích

Nejstarší písemné zprávy o nedaleké vsi Matrovice pocházejí z roku 1371. Týkají se prodeje Matrovic Václavem Třibuchem z Malobratřic boleslavskému měšťanovi Šimákovi. Zmínka z roku 1385 uvádí Markétu z Matrovic. V 16. století patřily Matrovice k Březnu. Když v roce 1558 zdědil Heřman z Bubna matrovické panství, nechal zde vybudovat tvrz Skašov.

Poloha předpokládané tvrze není bezpečně zjištěna, s velkou pravděpodobností však stála v dnešním přestavěném dvoře.

Kostel a další sakrální architektura

Dominantou náměstí je farní kostel sv. Václava. Jeho původní podobu neznáme, dnešní kostel byl budován od roku 1710 do roku 1718. Prodleva v dokončení stavby byla způsobena nešťastnou událostí, při níž se zborilo lešení včetně části zdí. Tato událost je dokonce zaznamenána na malbě. Na ní je zachyceno sročení zámeckého panstva, a dokonce můžeme vidět i dělníky padající z lešení. Kupudivu se nikomu z účastníků nic vážného nestalo. Výzdoba interiéru, včetně soch světců a evangelistů, pocházela z dílny kosmonoského sochaře M. Jelínka. Definitivně byla stavba dokončena až roku 1721, kdy byly dodány sochařské práce. Kostel v barokním slohu je jednolodní. Nad okna byly usazeny busty apoštolů. Od jihu to byli sv. Ondřej, sv. Bartoloměj, sv. Jan Křtitel a sv. Jakub Starší. Od severu pak sv. Matouš, sv. Tomáš, sv. Juda a sv. Šimon. V čele štítu stála socha svatého Václava, dnes umístěná v rozcestí k Nové Telibí, a sousoší svaté Trojice, dnes umístěné na Telibí v kapličce. V kostele nad vchodem z předsíně najdeme také erby šlechtických rodin Bubnů, Nosticů a Gallasů.

Zakladatel kostela, hrabě Adam Maxmilián z Bubna, zemřel v roce 1721 ve věku 74 let. Je pohřben v hrobce kostela pod presbytářem. Panství včetně kostela zdědil jeho syn Jan Josef z Bubna. Do roku 1747 byl kostel spravován boleslavskými minority, poté již stálým březenským knězem.

Druhá, gotická, hrobka pod kostelem ukrývá celkem pět rakví. Jedna z nich, datovaná do 14. století, snad patří matce březenského faráře Scheibla. Zápisy uvádí, že hrobka byla roku 1819 navštívena. V červenci roku 1967 byla hrobka naposledy uzavřena Leopoldem Dvořáčkem. Kostel prošel v roce 1932 rekonstrukcí financovanou z veřejné sbírky. Toho roku byl – kromě jiného – opatřen také novými okny a elektrickým osvětlením.

Zvonice

U kostela sv. Václava najdeme také zvonici. Původně byla budova patrně součástí renesančního zámku, její využití jako zvonice je pozdější. Věžovitou, masivní hranolovou stavbu s lomenými okny završovala již roku 1660 bání s makovicí. Novou bání, zřízenou v roce 1797, strhla roku 1869 vichřice. Teprve potom byla zvonice opatřena dnešní pseudogotickou valbovou střechou.

Sochy svatých

Stejně jako v případě většiny sochařských děl březenského kostela pocházejí i další sochy z dílny kosmonoské rodiny Jelínků. Na náměstí najdeme sochu sv. Floriana z roku 1713, u kostela pak sochu sv. Prokopa z roku 1730. Na rozcestí silnic do Nové Telibí a Dolánek stojí socha sv. Václava, která původně zdobila průčelí kostela. K jejímu sejmutí z kostela a následnému přenesení došlo v roce 1822 z důvodu přetížení kostelních zdí. V roce 1752 byla v Písečném poli postavena socha sv. Izidora (v současné době již je zničena a v poli nestojí) a za hřbitovem socha sv. Linhart.

Škola v Březně

Původně probíhalo vyučování ve zrušeném selském vězení v budově pozdější zvonice. K roku 1713 existuje zmínka o platu březenského kantora – kromě malé finanční částky dostával také obilí a omastek. Až do konce 18. století byla škola jednotřídní, přestože do ní docházelo přes 200 dětí. V roce 1810 byla postavena nová škola, která ovšem údajně nevyhovovala již při kolaudaci, nicméně sloužila až do roku 1924. Po celou dobu existence ji provázela pověst nejhorší školy v okolí. Později byla budova staré školy využita pro zřízení četnické stanice.

Oproti tomu nová školní budova, umístěná na návrší u rozcestí do Doláněk a Telibí, splňuje nejprísnější nároky a březensťi na ni mohou být právem hrdí. Do provozu byla uvedena koncem roku 1923 jako pětitřídní. Ke zdejším významným učitelům předválečného období patřil březenský rodák, hudební skladatel Hugo Dohnal. V roce 1985 prošla budova celkovou rekonstrukcí. Dnes do školy dochází dvě stovky žáků ze sedmi sousedních obcí.

Březenský rodák, hudební skladatel Hugo Dohnal

Hugo Dohnal se narodil v Březně v roce 1890. Po studiu na mladoboleslavské reálce navštěvoval učitelský ústav v Hradci Králové. V roce 1916 se stal učitelem na březenské škole, kde působil až do roku 1931.

Od 1. září 1898 byl řídícím učitelem na březenské škole Václav Vlach, za jehož vedení zde Hugo Dohnal působil. Dohnal později odešel na nové místo správce školy v Horních Stakorách, kde byla právě dokončena výstavba jednotřídní školy. Zde byl Hugo Dohnal od roku 1932 ředitelem.

Od studentských let hrával na klavír a komponoval písně, což mu jako veliká láska zůstalo až do okupace. Napsal na 100 písní, zhudebnil Hálkovy Večerní písně, Zeyerovy básně, Čelakovského, Vrchlického a básnickou tvorbu S. K. Neumanna. Jedná se o skladby salónního charakteru (Šibřinky, Na podzim, Když ptactvo odletí). Z Dohnalovy tvorby nutno upozornit také na jednoaktovou komickou operu Veselé námluvy, kterou hrával divadelní spolek Kolár z Mladé Boleslavi. Též vyšly různé komorní skladby, hudba k sokolským cvičením a jiné. Dohnal se také aktivně účastnil práce v Sokole, kde dlouhá léta působil jako vzdělavatel. Známou a populární skladbou se stala píseň Ve vzpomínkách, kterou Hugo Dohnal sám nazpíval a nahrál pro Supraphon. Známou píseň Já často, často vzpomínám... zkomponoval na text Václavy Jansy a Jiří Fiala ji upravil pro zpěv a klavír. Z další písňové tvorby lze uvést Na podzim, když ptactvo odletí. Tuto píseň věnoval sestřence Miládce Heuschneiderové. Hudba byla opět vytvořena na text Václava Jansy s úpravou pro housle, klavír a zpěv. Píseň V jednom roce máj autor věnoval Karlu Záběhlickému, řediteli cukrovaru v Dolním Bousově. K dalším dílům z Dohnalovy tvorby patří Píseň podzimu, Ty milý hošíčku či Již zavoněl nám máj.

Hugo Dohnal zemřel ve 64 letech v Mladé Boleslavi. Je pochován na březenském hřbitově.

Brezenští baráčníci

Baráčnícká obec v Březně byla založena v roce 1929 v hostinci u Boučků. Prvním rychtářem byl zvolen František Třešňák. Oficiální název zněl „Vlastenecko-dobročinná sdružená obec baráčníků pro Březno a okolí“. V roce 1932 měla obec již 175 členů. V červnu roku 1936 se v Židněvsi konalo slavnostní rozvinutí praporu, vyšitého tetičkou Röslerovou dle návrhu Josefa Kubína z Holých Vrchů. Dalším rychtářem se stává Karel Fuka a poté Josef Kerda. Blížící se válka přinesla pro obec utlumení aktivit. V roce 1939 byly z příkazu Okresního úřadu v Mladé Boleslavi zakázány slavnosti k 10. výročí založení obce.

Konšelské zasedání se konalo nepravidelně a jen při několika málo členech. V těžkých válečných letech se aktivity baráčníků soustředily jen na doprovody tetiček a sousedů na poslední cestu. První poválečné konšelské sedění se konalo již v červnu 1945. Bohužel ani v následujících letech k obnovení předválečných aktivit nedošlo. Sbírka, provedená na postavení pomníku umučených za druhé světové války, vynesla 14 255 Kč. Byly konány přípravy na oslavy 20. výročí trvání obce, od kterých se však pro malý zájem upustilo. Rychtář Jan Vítmajer byl nemocen a uvažovalo se, zda nebude baráčnícký spolek rozpuštěn. Až v roce 1953 byl zvolen rychtářem Josef Durdis, který – společně s novým konšelstvem – znovu vdechl obci život. V roce 1955 byl zvolen rychtářem Josef Fořt, po něm Karel Fuka, poté Jaroslav Skramužský. V roce 1959 se na počest 30. výročí trvání obce konalo slavnostní zasedání v Židněvsi u Frydichů; zde byl zvolen rychtářem Josef Dlask. Neméně významný byl rok 1962,

kdy byla zřízena májka. Odhalení se konalo 27. května průvodem ze Židněvsi na hřiště Sokola ve Březně. V roce 1979, kdy se konalo výročí 50 let trvání obce, byl rychtářem Josef Antoš. Dalšími rychtáři byli Josef Příbyl, Karel Klos, po něm opět Josef Příbyl a následně Štěpán Kolouch.

Hasičský sbor

Cesta k založení hasičského sboru ve Březně započala požárem z roku 1865, při kterém lehla téměř polovina obce popelem. Jako předobraz pozdějších hasičských zbrojnic byla v roce 1875 vystavěna dřevěná kůlna na hasicí nářadí. První ruční stříkačka byla pro tíživé finanční poměry zakoupena až v roce 1881. Následujícího roku je založen samotný hasičský sbor; ten tvořilo 59 občanů z Března a přilehlých Dolánek. Historicky prvním starostou nově vzniklého hasičského sboru se stal Josef Konečný.

V roce 1891 byla postavena zděná hasičská zbrojnice na náměstí. Nevhovující starou stříkačku nahradila roku 1904 nová, čtyřkolová od firmy „Smékal“. Již téhož roku napomohla k uhašení dvou velkých požárů ve dvoře Skašov a v Sukoradech. Po celou dobu svého fungování sbor rozvíjel širokou spolkovou činnost, cvičil, hrál divadelní představení, pořádal zábavy, bály a slavnosti a zejména zasahoval u celé řady požárů v širokém okolí. S příchodem první světové války byla činnost sboru ve velké míře omezena, většina členů byla totiž povolána na frontu. Po skončení války hasičský sbor opět ožil, zasahoval u mnoha požárů, z nichž nejničivějším byl bezpochyby velký požár, který zasáhl v roce 1924 továrnu Laurin a Klement v Mladé Boleslavi. Následky velké hospodářské krize se projevily i v rámci fungování sboru. Nedostatek financí znemožnil zakoupení motorové stříkačky, která byla pro další fungování sboru nezbytná. Nakonec byla zakoupena na úvěr až po několika ničivých požárech.

Nová motorová stříkačka zasáhla poprvé u dalšího velkého požáru automobilky v Mladé Boleslavi dne 20. září 1937. Bohatý spolkový život byl zakázán s nástupem německých okupačních sil, fungování sboru bylo omezeno úředním výnosem pouze na požární činnost. V roce 1940 byl zakoupen historicky první automobil Škoda 645 pro převoz stříkačky, hasičů a raněných. Hasičský sbor, skládající se z obyvatel Března a Dolánek, plní svědomitě svou funkci i nadále. Pilně cvičí, účastní se celé řady soutěží, pořádá kulturní akce, a především je nápomocen při boji s ohněm a přírodními pohromami.

Březno v současnosti

V závěru roku 2014 bylo v obci trvale přihlášeno 947 obyvatel, z toho 721 dospělých a 226 dětí. Vzhledem k pokračující výstavbě je předpoklad zvyšování počtu obyvatel.

V obci je ZŠ s kapacitou cca 320 žáků, ŠJ a MŠ. Základní školu navštěvují žáci ze 7 sousedních obcí. MŠ s kapacitou 88 dětí ve čtyřech třídách pokrývá potřeby mladých rodin z těchto obcí. V obci je zdravotní středisko s ordinacemi praktického lékaře a dětského lé-

kaře. Najdeme zde také poštu, prodejnu potravin, soukromé pohostinství a kadeřnictví. Renovovaná budova sokolovny slouží k tělovýchově žáků ZŠ, veřejnosti a tělovýchovné organizaci TJ Sokol stejně jako víceúčelové hřiště s umělým povrchem. V provozování obce je hřbitov, který slouží i pro okolní obce.

Veřejnou dopravu (převážně do Mladé Boleslavi a zpět zajišťují v dostatečné míře dvě autobusové linky a železnice, projíždějící obcí. Mimo drobných provozoven jsou v Březně dva podniky s větším počtem zaměstnanců Jsou to Elektrotechnický závod Ing. Jakuba Vyrtycha a Zemědělská a.s. Březno, která obhospodařuje většinu zemědělské půdy.

Filip KRÁSNÝ

